

Koulutusalan yhteys yliopisto-opiskelijoiden poliittiseen orientaatioon

TARU-projekti*

ABSTRACT
Field of Education
and Political
Orientation among
University
Students

This paper challenges the idea of the homogeneity of values among highly educated and explores the connection between the field of education of university students and their societal values and party choice. By embedding education into cleavage theories and theories of political socialization, the study compares the attitudes and party choice of students in different fields of education. The data is collected through internet survey questionnaire prior to the Finnish parliamentary elections 2015 in the University of Tampere (N = 1023) and it is analyzed by quantitative methods. The study shows that there is a clear connection between the student's field of education and her sociocultural and international orientation even when controlling for sociodemographic characteristics and family background. However, the students are even more divided in their socioeconomic orientation. Accordingly, the party choice varies greatly according to the field of education, even after controlling for the party choice of the parents. The major conflict develops between left-wing liberal students of social sciences and humanities among whom vote Green League and Left Alliance are popular and socioeconomically right-wing students of economics and business administration and medical sciences among whom the National Coalition Party is popular.

Johdanto

Koulutusta on perinteisesti pidetty merkittävänä puoluevalintaa ja henkilön arvomaailmaa selittäväenä tekijänä (ks. esim. Kriesi 1998; Paloheimo 2005; Stubager 2009; Westinen 2015). Aikaisemmassa tutkimuksessa on kartoitettu erityisesti korkeasti koulutettujen ja matalasti koulutettujen välisiä eroja arvojen konservatiivisuuden ja liberaalisuuden suhteen (esim. Van de Werfhorst ja De Graaf 2004) ja jopa esitetty uuden arvopohjaisen jakolinjan perustuvan ihmisten koulutustaustojen välisiin eroihin (Stubager 2008; 2010). Myös Suomessa koulutusasteen on havaittu olevan merkittävä puoluevalintaa selittävä tekijä. Yliopistotason koulutus on lisännyt todennäköisyyttä äänestää kokoomusta tai vihreitä ja peruskoulutuksella tai ammatillisella koulutuk-

sella on ollut selkeä yhteys perussuomalaisten tai SDP:n äänestämiseen 2000-luvulla. Lisäksi yliopistotason koulutuksen saaneet ovat erottautuneet arvoilta ja asenteiltaan EU-, maahanmuutto- ja vähemmistömyönteisyydellään. (Westinen 2015.)

Korkeakoulutettujen ryhmään sisällytetään Suomessa joskus myös ammattikorkeakoulussa opiskelleet. Korkeakoulutettuihin viitataan tutkimuksessa usein puoluevalinnaltaan ja arvomaailmaltaan, kuten liberaaleilta ja kansainvälisiltä katsantokannoiltaan, homogeenisenä ryhmänä. Korkeakoulutettujen ryhmää tulisi kuitenkin tutkia tarkemmin ja huomioida myös sen sisäiset eroavaisuudet. On karkea yleistys olettaa korkeakoulutettujen olevan arvoiltaan ja puoluekannaltaan samankaltaisia, sillä heidän opintosuuntansa sisältö ja (odotettavissa oleva) tulotasonsa vaihtelevat merkittävästi.

* Marja Avonius, Johanna Kaunisvaara, Elina Kestilä-Kekkonen, Tuomas Koivisto, Nelli Leinonen, Ville Rantala, Taru Ruotsalainen, Aino Tiisonen, Saana Vahvelainen, Jussi Westinen

Tutkimuksellinen kiinnostus koulutusalan ja poliittisen orientaation (puoluekannan) väliseen yhteyteen oli varsin suurta Suomessa 1960- ja 1970-luvuilla (ks. esim. Allardt ja Tomasson 1967; Arosalo ja Laihonen 1972; Lammi ja Sänkiäho 1970; Suhonen 1975), mutta kiinnostus hiipui yliopistojen poliittisuuden himmetessä. Tämä tutkimus nostaa teeman uudestaan esille nykyisessä yhteiskunnallisessa kontekstissa ja vastaa kysymykseen ”*miten eri alojen yliopisto-opiskelijat eroavat toisistaan yhteiskunnallisilta arvoiltaan ja puoluekannaltaan?*”

Yhteiskunnallisia arvoja ja asenteita ei ole aikaisemmassa tutkimuksessa analysoitu, kun yliopisto-opiskelijoita on tutkittu koulutusalan mukaan (ks. kuitenkin Lammi ja Sänkiäho 1970). Koulutusalan, arvojen ja puoluekannan välistä yhteyttä tarkasteltaessa kontrolloidana opiskelijoiden perhetaustan ja lapsuuden kasvuympäristön merkitys. Muina kontrollimuuttujina ovat opiskelijoiden sosiodemografiset piirteet (sukupuoli ja ikä) ja heidän elämäntilanteensa. Tämä tutkimus luo näin ollen kuvan siitä, miten 1) koulutusala, 2) yhteiskunnalliset arvot ja asenteet ja 3) puoluekanta ovat toisiinsa sidoksissa.

Tutkimuksen aineisto on kerätty Internet-kyseilyllä huhtikuussa 2015, juuri ennen eduskuntavaaleja, jolloin 1023 Tampereen yliopiston eri koulutusalojen opiskelijaa (noin 7 prosenttia koko yliopiston opiskelijoista) vastasi arvoja ja asenteita koskeviin kysymyksiin. Kysymykset koskivat talouspoliittisia näkemyksiä (muun muassa valtion sääntelyä, verotusta ja tulonjakoa), moraaliarvoja (muun muassa alkoholi- ja päihdepolitiikkaa, kristillisiä arvoja ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksia) ja opiskelijoiden suhtautumista kansainvälisyyteen (muun muassa maahanmuuttoon, eurokriisimaiden tukemiseen ja Euroopan integraatioon).

Tutkimuksessa esitellään aluksi lyhyesti Tampereen yliopiston poliittisävytteistä historiaa ja keskustellaan, miksi Tampereen yliopiston opiskelijat muodostavat otollisen tutkimuskohteen. Tämän jälkeen tarkastellaan koulutuksen asemaa puoluevalintaa ja arvoja ja asenteita selittävässä teorioissa sekä pohditaan poliittisen sosialisoinnin ja ryhmäidentiteetin merkitystä yhteiskunnallisten arvojen muodostumisessa. Kyselytutkimuksen aineiston ja siihen hyödynnettävien menetelmien esittelyn jälkeen siirrytään empiiriseen analyysiin ja johtopäätöksiin.

Tampereen yliopiston historia ja politisoituminen

Tampereen yliopistolla on yleisesti tunnettu punainen maine, joka liittyy sen historiaan työväenkaupungin yliopistona ja vasemmistolaiseen ilmapäiriin. Punaisuus näkyi erityisesti 1970-luvun edustajistopolitiikassa. 1960-luvulla alkanut opiskelijaradikalismi ja siihen liittynyt korkeakoulukysymysten politisoituminen löivät osaltaan leimansa Tampereen yliopistoon (Kaarninen 2000). Vasemmiston nousu Tampereen yliopiston ylioppilaskunnan (Tamy) vaaleissa alkoi vuonna 1969 ja jatkui koko 1970-luvun. Vasemmistoenemmistöinen ajanjakso Tamyn edustajistossa kesti aina 1980-luvun alkuun saakka, vaikka samaan aikaan muissa Suomen yliopistoissa vasemmiston voittokulku alkoi hiljalleen hidastua. (Vartiainen ja Kaarninen 2013, 124–129).

Vasemmistoradikalismiin kiihkeimmän kasvun aikaan Tampereen yliopisto oli yksi suomalaisen toimittajakoulutuksen keskipisteistä, minkä vuoksi yliopisto usein näyttäytyi mediassa yliopistoradikalismien symbolina. Punaisen leiman syntyyn saattoivat vaikuttaa lisäksi Tampereen yliopiston edeltäjän Yhteiskunnallisen Korkeakoulun tausta ei-ylioppilaiden kouluttajana sekä Tampereen kaupungin vahva teollisuus- ja työläishistoria. (mt., 129–131.) Vartiainen ja Kaarninen (mt.) muistuttavat, että vaikka edustajiston poliittisuus laski 1980-luvulla sitoutumattomien ryhmien suosion kasvaessa, 1990-luvun lopulla yliopistolla ja edustajistossa heräsi henkiin uusi poliittisuus. Vihreillä on ollut edustajistossa merkittävä asema vuodesta 1999 lähtien. Vuosina 1999–2009 poliittisilla ryhmillä oli jälleen enemmistöasema Tamyn edustajistossa, mikä oli poikkeuksellista muihin ylioppilaskuntiin verrattuna.

Suomen yliopistojen ylioppilaskuntien poliittiset painotukset eroavat nykyisin verrattain vähän toisistaan (ks. taulukko 1). Vuosien 2013 ja 2014 aikana pidettyjen vaalien tulosten perusteella edustajistoryhmät on jaettu vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudelle poliittisten orientaatioidensa mukaisesti. Vasemmistoon on sisällytetty vasemmistoliiton, SDP:n ja vihreiden listat sekä muut niitä lähellä olevat ryhmät, kuten Vihreä Vasemmisto (ViVa). Poliittista keskustaa edustaviin listoihin on luokiteltu keskustan, kristillisdemokraattien ja perussuomalaisten listat. Oikeistoon on luokiteltu kokoomuksen ja

RKP:n listat. Huomionarvoista on, että Oulun yliopiston edustajistoja lukuun ottamatta kaikissa muissa edustajistoissa vasemmistolaiset ja vihreät ryhmät ovat poliittisesti sitoutuneista ryhmistä valta-asemassa. Tampereen yliopisto ei tässä vertailussa näyttydy muita ylioppilaskuntia vihreämpänä tai vasemmistolaisempana tai ylipäättänsä poliittisesti aktiivisempana.

Tampereen yliopiston ylioppilaskunnalla voidaan siis perustellusti sanoa olevan punainen historia, joka ei kuitenkaan enää nykyisin näy räikeästi edustajiston kokoonpanossa eikä erota Tampereen yliopistoa Suomen muista yliopistoista. Erottuvan poliittisen historiansa, mutta asteittaisen konventionalistumisen vuoksi Tampereen yliopisto ja sen opiskelijat muodostavat otollisen tutkimuskohteen suomalaisten yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa. Lisäksi vertailua voidaan tehdä Suhosen (1975) tutkimukseen, jossa selitettiin muun muassa koulutusalojen yhteiskunnallisia eroja ja poliittisten kantojen muutoksia opiskelun aikana Tampereen yliopistossa. Vastaavanlaista opiskelijoiden arvoja ja puoluevalintaa kartoittavaa kyselytutkimusta ei ole tässä laajuudessa aikaisemmin toteutettu Tampereen yliopistossa eikä missään muussakaan suomalaisessa korkeakoulussa 2000-luvulla.

Poliittiset jakolinjat ja poliittinen orientaatio

Poliittisten jakolinjojen (cleavages) teoria (Lipset ja Rokkan 1967) on ollut yksi keskeisimmistä lähestymistavoista puoluevalintaa ja poliittisten arvojen eroavaisuuksia selitettäessä. Jakolinjat muodostuvat

kun eri väestöryhmät tunnistavat vastakkaiset poliittiset intressinsä ja äänestävät puoluetta, joka on omistautunut ajamaan tietyn väestöryhmän asiaa. (Bartolini ja Mair 1990; Gallagher ym. 2005; Knutsen ja Scarbrough 1995.) Jakolinjojen pysyvyys perustuu pitkälti poliittiseen sosialisatioon: äänestäjät kiinnittyvät tiettyyn puolueeseen ja tiettyihin jakolinjoihin. Lapsuuden kasvuympäristöllä, perheellä ja myöhemmässä vaiheessa opiskelu- ja työyhteisöllä ja eri organisaatioilla, kuten puolueilla ja ammattiyhdistysliikkeillä, on merkittävä asema niin sanottuina sosialisatioagentteina, tekijöinä tai instituutioina, jotka vaikuttavat tietyn arvomaailman ja poliittisen kannan omaksumiseen.

Vaikka Länsi-Euroopan maita yhdistävät tietyt jakolinjat, kuten yhteiskuntaluokkaan perustuva jakolinja, jakolinjarakenteissa on myös kansallisia eroja (Paloheimo 2008, 33, 37). Suomessa keskeisten rakenteellisten jakolinjojen on nähty muodostuvan yhteiskuntaluokan, maaseutu-kaupunki-vastakkainasettelun ja äidinkielen varaan (Allardt ja Pesonen 1967; Paloheimo 1988, 2005). Tutkimuksellinen huomio on siirtynyt kuitenkin yhä enemmän jakolinjojen arvo- ja asenne-ulottuvuuteen ja uusien asiakysymysten politisoitumiseen. Dimensionaalinen vastakkainasettelu on keskittynyt kasvavassa määrin konservatiivisten arvojen ja liberaalis-postmaterialististen arvojen sekä EU-myönteisyyden ja EU-vastaisuuden välille (Grönlund ja Westinen 2012; Paloheimo 2008), vaikka sosioekonominen vasemmisto-oikeisto-ulottuvuus on säilyttänyt vahvan asemansa. Koulutuksen on havaittu muodostavan potentiaalisen pohjan uudelle jakolinjalle Suomessa. Matalasti koulutetut ovat EU-, maahanmuutto- ja

Taulukko 1. Ylioppilaskuntien edustajistojen paikkamäärät vuoden 2013 tai 2014 edustajistovaaleissa

	HYY	TYY	JYY	Tamy	ISYY	OYY	LYY
Sitoutumaton	39	33	19	24	19	31	11
Vasemmisto	15	7	13	12	11	1	5
Keskusta	0	0	4	2	3	4	2
Oikeisto	6	1	5	2	6	1	2
Yhteensä	60	41	41	40	39	37	20

Selite: HYY=Helsingin yliopiston ylioppilaskunta, TYY=Turun yliopiston ylioppilaskunta, JYY=Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta, Tamy=Tampereen yliopiston ylioppilaskunta, ISYY=Itä-Suomen yliopiston ylioppilaskunta, OYY= Oulun yliopiston ylioppilaskunta, LYY=Lapin yliopiston ylioppilaskunta

vähemmistöväestäisiä ja äänestävät perussuomalaisia kun taas sosiokulttuurisesti liberaalit ja korkeasti koulutetut äänestävät vihreitä ja EU-myönteiset korkeasti koulutetut äänestävät kokoomusta (Westinen 2015).

Uusien yhteiskuntaryhmien ja uusien asiakysymysten politisoituminen on nivoutunut rakenteellisiin muutoksiin, kuten globalisaation syventymiseen, kaupungistumiseen, keskiluokkaistumiseen ja koulutustason nousuun. Ne ovat luoneet muutospaineita yhteiskunnan perinteisille vastakkainasetteluille. Yksilökeskeisempi elämäntapa, postmodernit arvot ja jakaantuminen työmarkkinoilla menestyviin ja työmarkkinoilta syrjäytyneisiin ovat myös nykypäivän Suomessa näkyvissä olevia ilmiöitä, jotka murrosvaihe on synnyttänyt (ks. esim. Erola 2010).

Perinteisen jakolinjakäsityksen on haastanut erityisesti postmaterialististen arvojen nousu ja vasta-reaktio niihin. Individualismin, ympäristönsuojelun, itsensä toteuttamiseen ja vähemmistöjen oikeuksien korostamiseen nojaava postmaterialismi on haastanut aineellista hyötyä tavoittelevat materialistiset ja yhtenäiskulttuuriin nojaavat arvot (Inglehart 1997).

Kriesi ym. (2006) ovat hahmotelleet globalisaation voimistumisen ja sosiaalisen liikehdinnän johtaneen uuteen jakolinjaan globalisaation voittajien ja häviäjien välillä. Voittajina pidetään yrittäjiä ja työntekijöitä, jotka työskentelevät kansainvälisillä, kilpailulle avoimilla aloilla. Voittajiin voidaan laskea myös kaikki kansainvälistymistä arvostavat ja siihen avoimesti suhtautuvat kansalaiset. Häviäjiksi Kriesi ym. taas laskevat yrittäjät ja työntekijät, joiden alat eivät ole avoimia kansainväliselle kilpailulle, sekä kansalaiset, jotka kokevat voimakkaasti samaistuvansa omaan kansakuntaansa ja vierastavat muualta tulleita vaikutteita.

Postmaterialismiin ja globalisaatioon liittyviä asiakysymyksiä on yhdistänyt se, että niiden on molempien katsottu kuuluvan niin sanottuun sosiokulttuuriseen arvoulottuvuuteen. Sosiokulttuurinen ulottuvuus on noussut perinteisen sosioekonomisen ulottuvuuden rinnalle (Kriesi ym. 2006, ks. myös Bornschieer 2010). Toisaalta integraatiosta ja sen vastustamisesta eli eräänlaisesta kansallisesta sisäänpäin kääntymisestä syntynyt ristiriita vaikuttaa sekä sosioekonomisella että sosiokulttuurisella ulottuvuudella, joten ulottuvuudet ovat toisiinsa limittyneitä (vrt. van der Brug ja van Spanje 2009). Uusien asiakysymysten merkitystä korostaa se, että niihin linkittyvät arvot ja asenteet ovat olleet sidoksissa ihmis-

ten yhteiskunnalliseen statukseen, muun muassa koulutukseen (esim. Stubager 2009). Seuraavaksi tarkastelemme tarkemmin, miten koulutus on ollut yhteydessä arvoihin, asenteisiin ja puoluekantaan.

Koulutus yhteiskunnallisia arvoja ja puoluekantaa selittävänä tekijänä

Koulutusta on pidetty yhä merkittävämpänä puoluevalintaa ja henkilön arvomaailmaa selittävänä tekijänä yleisen koulutustason kasvaessa ja korkeasti koulutettujen muodostaessa yhä suuremman osan äänestäjäkunnasta (ks. esim. Grönlund ja Westinen 2012; Kriesi 1998; Paloheimo 2005; Stubager 2009). Korkean koulutuksen on katsottu heijastelevan avoimuutta uusiin ideoihin, arvoihin ja trendeihin ja kriittisyyttä informaation käsittelemiseen. Lisäksi korkeasti koulutettujen työskentelemisen erilaisissa, myös kansainvälisissä ympäristöissä on nähty korostavan avoimuutta ja ennakkoluulottomuutta. (Dalton 1996, 102–104; Knutsen 2004, 160–161.)

Muun muassa Stubager (2009; 2010) on analysoinut koulutuksen vaikutusta henkilön postmaterialistisiin arvoihin ja esittänyt, että koulutukseen pohjautuva jakolinja haastaa perinteisen yhteiskuntaluokkaan pohjautuvan jakolinjan. Stubager nojaa aikaisempaan tutkimukseen (ks. Brooks 2006; Van de Werfhorst ja De Graaf 2004; Van der Waal ym. 2007; Weakliem 2002), jonka mukaan korkeakoulutetut ovat arvoiltaan liberaalimpia kuin matalasti koulutetut, jotka sen sijaan edustavat todennäköisemmin konservatiivisia ja auktoriteetteja korostavia arvoja.

Stubager (2009) arvioi, että matalasti ja korkeasti koulutetuille muodostuu koulutusasteen mukainen ryhmäidentiteetti joka ilmenee konfliktina liberaalien ja konservatiivisten arvojen välillä. Toisessa tutkimuksessaan (2010, 506) hän ennakoii, että koulutukseen pohjautuva jakolinja postmaterialistisella ulottuvuudella nousee vastaavaan asemaan kuin perinteinen luokkajakoon perustuva jakolinja vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella. Luokkajaon vaikutuksen poliittiseen orientaatioon arvioidaan kuitenkin vähenevän, mikä korostaisi koulutus pohjaisen jakolinjan merkitystä. Lisäksi on havaittu, että korkeasti koulutetuilla on suurempi todennäköisyys määritellä identiteettiään koulutuksen kautta kuin matalasti koulutetuilla (mt., 525). Yliopistoilla näyttää siis olevan erityistä merkitystä koulutusidentiteettiä vahvistavana tekijänä.

Tutkimuksissa onkin usein käsitelty yliopistokoulutuksen saaneita äänestäjiä yhtenä ryhmänä osin yksinkertaistavista oletuksista ja osin soveltuvan datan puutteesta johtuen. Samalla heihin on viitattu puoluevalinnaltaan ja arvomaailmaltaan homogeenisenä ryhmänä. Kuitenkin koulutukseen asteen lisäksi myös koulutusallalla on merkitystä henkilön puoluevalintaan ja arvomaailmaan (ks. esim. Stubager 2008; Van de Werfhorst ja De Graaf 2004).

Suomessa korkeasti koulutettuja ja koulutusalojen välisiä arvojen eroavaisuuksia on tutkittu erityisesti 1960- ja 1970-luvuilla. Tutkimuksellinen mielenkiinto liittyi toisaalta siihen, että yliopistojen opiskelijamäärät kasvoivat merkittävästi ja toisaalta siihen, että yliopistot politisoituivat vahvasti (ks. esim. Arosalo ja Laihonen 1972; Elovainio 1974, vrt. Pesonen 1958). Suhosen (1975) tutkimus avasi käsitystä muun muassa siitä, miten yliopisto-opiskelijoiden puoluekannat muokkautuvat opiskelun aikana ja mikä eri poliittisten ryhmien kannatus on eri opin-toaloilla. Jälkimmäisellä lähestymistavalla on yhtäläisyyksiä tähän tutkimukseen. Poliittisella vasemmistolla oli keskimääräistä korkeampi kannatus erityisesti yhteiskuntatieteilijöiden ja toisaalta myös humanistien ja luonnontieteilijöiden keskuudessa. Sen sijaan poliittisen oikeiston kannatus oli korkeinta taloustieteilijöiden, oikeustieteilijöiden ja lääketieteen opiskelijoiden keskuudessa (mt., 9).

Osa Suhosen tutkimuksesta koski vain Tampereen yliopistoa. Tutkimuksessa havaittiin selvä yhteys vanhempien puoluekannan ja opiskelijan puoluekannan (ennen opiskeluiden alkua) välillä. Lisäksi esimerkiksi isän ammattiasema oli yhteydessä puoluekantaan. Korkeassa ammattiasemassa olevien jälkeläiset kannattivat todennäköisemmin poliittista oikeistoa. Opintoalalla näytti olevan vaikutusta siihen, muuttuko puoluekanta opiskelun aikana. Lääke- ja taloustieteissä siirryttiin useammin sosialistisen puolueen kannattajasta porvarillisen puolueen kannattajaksi. Yhteiskuntatieteiden opiskelijat puolestaan siirtyivät kannattamaan sosialistisia puolueita opiskeluiden aikana. Suhonen (1975, 36) arvioi näiden erojen johtuvan ainakin siitä, että yhteiskuntatieteiden opetus ja opiskelu tarjosivat tuohon aikaan aineksia, jotka olivat omiaan johtamaan kapitalismin kritiikkiin ja vasemmistolaisen ajatusmaailman omaksumiseen.

Koulutusalan yhteys poliittiseen orientaatioon on jäänyt viime vuosikymmeninä olemattomalle huomiolle Suomessa. Eduskuntavaalitutkimuksissa kou-

lutuksen vaikutusta on tarkasteltu koulutustason mukaisesti, ja tutkimuksissa onkin havaittu 2000-luvulla koulutustason selkeä yhteys puoluevalintaan. Esimerkiksi vuoden 2011 eduskuntavaaleista tehdystä tutkimuksesta kokoomuksen kannatuksen havaittiin nousevan vastaajien koulutustason myötä niin, että jopa kolmannes yliopistotutkinnon suorittaneista äänesti kokoomusta. Korkeakoulutetut muodostivat ison osan myös vihreiden äänestäjistä, kun taas perussuomalaisien ja SDP:n kannatus jäi alle 15 prosenttiin sekä yliopiston että ammattikorkeakoulun käyneiden joukossa (Grönlund ja Westinen 2012, 160.) Koulutuksella on ollut kuitenkin 2000-luvulla vähemmän vaikutusta puoluevalintaan kuin ammattiryhmällä koko äänestäjäkunnassa (Westinen 2015).

Poliittinen sosialisatio, koulutus ja arvot

Poliittisella sosialisatiolla tarkoitetaan prosessia, jossa yksilö oppii erilaisia yhteiskunnallisia toimintatapoja, jotka vastaavat hänen asemaansa yhteiskunnassa ja joita sosialisatioagentit edelleen muokkaavat (Hyman 1959, 54). Perinteisesti poliittisen sosiaisaation tutkimuksessa on oltu kiinnostuneita poliittisten arvojen ja käyttäytymisen siirtymisestä vanhemmilta lapsille, eli korostettu perheen roolia arvojen omaksumisessa ja valintojen tekemisessä (Jennings ja Niemi 1981). Kuitenkin 1970-luvulta alkaen huomioon on otettu koko yksilön elinikä. Kiinnostus on kohdistunut muun muassa sosialisatioon vaikuttaviin ympäristökäsitteisiin ja keskeisiin poliittisiin tapahtumiin. Näin ollen myös sukupolven tai erityisen ajanjakson merkitys yksilön arvojen muodostumisessa on korostunut. Poliittisen sosiaisaation nähdään siten muodostuvan paitsi vertikaalisesta ulottuvuudesta, jossa arvot siirtyvät sukupolvelta toiselle esimerkiksi saman yhteiskuntaluokan sisällä, myös horisontaalisesta ulottuvuudesta, jossa sosialisatio tapahtuu pitkälti saman ikäryhmän välillä. (Grönlund ym. 2005.)

Sukupolvet voivat erota toisistaan merkittävästikin poliittisessä käyttäytymisessä (Niemi ja Sobiezek 1977). Tärkeimmät avainkokemukset kertyvät yksilölle ikävuosina 17–25 ja ne osaltaan määrittävät ikäkohortin kiinnittymistä politiikkaan (Wass 2008) ja osaltaan myös ikäkohortin arvoja. Ikäkohorttia, johon suurin osa kyselytutkimukseen vastanneista kuuluu, eli 1980-puolivälissä tai lopussa sekä 1990-luvulla syntyneitä, on kutsuttu portfoliosuku-

polveksi tai yksilöllisen pakkovalinnan sukupolveksi. Näillä viitataan kulutuksen ja koulutuksen määrittämään elämäntapaan, joka ei kuitenkaan realisoitu vakinaiseksi ja kumuloituvaksi työuraksi kuten ennen. Portfoliosukupolvelle on tärkeää oman ainutlaatuisuuden korostaminen erityisesti kilpailluilla työmarkkinoilla. Kun vakaan ja turvatun elämän rakentaminen on kuitenkin muuttunut yhä vaikeammaksi, portfoliosukupolvesta on tullut toisaalta yksilökeskeinen, vapauksista nauttiva sukupolvi, joka keskittyy elämyksellisyyteen puurtamisen sijaan. (Hoikkala ym. 2006; Myllyniemi 2008.) Sukupolvi-efektin lisäksi opiskelijoiden arvoihin ja asenteisiin voi vaikuttaa periodiefekti, eli erityinen yhteiskunnallinen, ajallinen konteksti ja elämäntapaeriefekti, eli tietyt vastuut, mahdollisuudet ja tarpeet, jotka liittyvät nimenomaan opiskeluvaiheeseen (Jennings ja Niemi 1981). Opiskeluvaiheelle on tunnussomaista itsenäistyminen ja laaja valinnanvapaus, sillä tyypillisesti esimerkiksi perheen toimeentuloon liittyvät vastuut eivät ole vielä kannettavana, omaisuutta ei juuri ole ja vakinaista työsuhdetta ei ole vielä näköpiirissä.

Korkean koulutuksen vaikutusta yksilön arvoihin on selitetty sosialisatiolla, jonka voidaan nähdä tapahtuvan opetuksen, opetushenkilökunnan ja opiskelijoiden, sekä opiskelijoiden keskinäisen kommunikoinnin kautta. Sosialisatian myötä korkeakoulutetut alkavat muistuttaa arvoiltaan toisiaan, kun he viettävät aikaa samanmielisten opiskelukaveriensä kanssa ja saavat mahdollisesti tietynlaisia arvoja heijastavaa opetusta (Suhonen 1975; Stubager 2008). Esimerkiksi sosiaalista kanssakäymistä painottavien alojen, kuten opettajaksi tai lääkäriksi opiskelevien sekä humanististen aineiden ja sosiaali- ja kulttuuritieteiden opiskelijoiden on havaittu olevan liberaalimpia sekä avarakatseisimpia toisten ihmisten mielipiteille. Näiden alojen on nähty valmistavan opiskelijoita kanssakäymiseen toisten ihmisten kanssa ja näin tekevän heistä valmiimpia ymmärtämään ja arvostamaan myös erilaisia näkemyksiä. (Van de Werfhorst ja De Graaf 2004.) Psykologian alan tutkimuksessa on keskitytty nimenomaan sosiokulttuuriseen ulottuvuuteen ja yliopistojen liberalisoivaan vaikutukseen. Tutkimuksissa on havaittu arvo- ja asenne-erojen johtuvan sekä opiskelijoiden valikoitumisesta tietyille alalle että opiskelujen aikaisesta sosialisatiovaikutuksesta. Tutkimuksissa on havaittu myös tiettyjen alojen ja tiettyjen poliittisten diskurssien väliset yhteydet,

joiden vuoksi esimerkiksi sosiaalitieteiden opiskelu voi ohjata opiskelijoita tiettyyn ajattelutapaan ja arvomaailmaan (ks. esim. Elchardus ja Spruyt 2009; Hastie 2007; Mariani ja Hewitt 2008.) Sosialisatiossa on siis alakohtaisia eroja, jotka todennäköisesti johtavat eroihin myös eri koulutusalojen opiskelijoiden yhteiskunnallisissa arvoissa ja puoluevalinnassa.

Koulutusalan sisälläkin voi tapahtua sosiaalisen identiteetin perusoletusten mukaista ryhmittymistä. Sosiaalisen identiteetin teorian mukaisesti yksilö määrittelee itsensä oman sosiaalisen ryhmänsä kautta, mikä johtaa oman ryhmän suosimiseen. Samalla oma ryhmä pyritään erottamaan muista korostamalla sen paremmuutta. Keskeistä on säilyttää oman ryhmän positiivinen eroavaisuus muista ryhmistä ja näin ollen ylläpitää omaa sosiaalista identiteettiä (Tajfel 1982). Voimakas identifioituminen omaan ryhmään vahvistaa myös yhteistä arvopohjaa. Esimerkiksi yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa ainejärjestöt luovat voimakkaasti ryhmäidentiteettiä.

Tässä tutkimuksessa sosialisatian vertikaalista siirtymistä arvioidaan tarkastelemalla vanhempien puoluekantaan ja lapsuuden kasvuypäristöä. Vanhempien puoluekannan odotetaan jossain määrin periytyvän lapsille ja lapsuuden kasvuypäristön tyyppi voi vaikuttaa paitsi omaksuttuihin arvoihin ja asenteisiin, myös puoluekantaan, sillä puolueiden kannatus vaihtelee voimakkaasti yhdyskuntatyyppin mukaan (ks. Westinen 2015). Lisäksi on odotettavissa, että tietyille koulutusaloille hakeutuu yhä arvoiltaan ja asenteiltaan erilaisia opiskelijoita poliittisesti erilaisista kodeista ja taustoista (ks. Suhonen 1975). Horisontaalista ulottuvuutta ei voida tämän tutkimusaineiston avulla arvioida. Opiskelujen kuluessa tapahtuvan sosialisatian arviointi vaatisi paneelidataa (ks. mt.), On kuitenkin tärkeää tiedostaa, mitkä mekanismit ovat yliopiston sisällä tapahtuvan sosialisatian taustalla.

Aineisto

Tutkimuksen aineisto koostuu Tampereen yliopiston opiskelijoiden kyselytutkimusvastauksista. Aineisto kerättiin strukturoidulla kyselylomakkeella 7.4.–14.4.2015. Kyselyyn vastattiin internetissä. Vastaajat rekisteröityivät kyselyyn yliopiston peruspalvelutunnuksella eli jokainen opiskelija pystyi täyttämään lomakkeen vain kerran. Kyselyyn vastasi 1023 opis-

kelijaa, joista yhtä vastaajaa ei voitu huomioida useiden puuttuvien vastausten vuoksi. Yksi vastaaja oli jättänyt vastaamatta syntymävuotta koskevaan kysymykseen ja hänen syntymävuodekseen imputoitin vastaajien syntymävuosien mediaani, 1990.

Kokonaisuudessaan tutkimusaineistoon valikoitui vastaajia suhteellisen hyvin sekä miehiä että naisia että vastaajia eri koulutusaloilta (taulukko 3). Aineistossa vastaajista 293 eli 28,7 prosenttia on miehiä ja 690 eli 67,5 prosenttia naisia. Vuonna 2014 yliopistossa opiskeli 4840 miestä eli miehiä oli 35,2 prosenttia opiskelijoista ja naisia oli 8909 eli 64,8 prosenttia opiskelijoista. Aineistossa miehet ovat siis hieman ali edustettuja ja naiset hieman yli edustettuja. Kyselyssä otettiin huomioon myös muut kuin mies- ja naiskupuoliset antamalla vaihtoehdot ”joku muu” ja ”en halua sanoa”. Kuusitoista vastaajaa ilmoitti sukupuolekseen joku muu, ja 23 vastaajaa ei halunnut kertoa sukupuoltaan.

Koulutusalan osalta kasvatustieteiden sekä journalistiikan ja viestinnän opiskelijoilta on aineistossa täsmälleen samassa suhteessa kuin heitä opiskelee yliopistossa. Muilla aloilla aineistossa on joitakin yli- ja ali edustuksia suhteessa yliopiston kaikkiin kyseisen koulutusalan opiskelijoihin (taulukko 2). Erityisen ahkerasti suhteessa koulutusalan opiskeleijämäärään kyselyyn vastasivat politiikan tutkimuksen sekä kieli- ja käännöstieteiden opiskelijat. Vähiten vastauksia suhteessa koulutusalan opiskeleijämäärään saatiin tietojenkäsittelytieteiden ja terveystieteiden opiskelijoilta. Logopedian opiskelijoilta ei saatu yhtään vastausta, mutta heitä on yliopiston opiskeleijöistä vain 0,2 prosenttia. Koska tutkimusaineistossa painottuvat jonkin verran tiettyjen koulutusalojen opiskelijoiden vastaukset, se ei mahdollista koko yliopiston opiskelijoiden keskimääräisten asenteiden arviointia ja yleistämistä populaatioon. Kuitenkin aineisto mahdollistaa muutamia heikommin vastan-

Taulukko 2. Eri koulutusalojen opiskelijoiden osuudet ja absoluuttiset määrät otoksessa ja populaatioissa sekä otoksen poikkeavuus populaatiosta (%).

TARU-aineisto	Tampereen yliopisto 2014		Ero			
	N	%	N	%	%	
Bioteknologia tai biolääketiede	24	2.3	Bioteknologia tai biolääketiede	228	1.7	0.7
Tietojenkäsittely	20	2.0	Tietojenkäsittely	867	6.3	-4.3
Matematiikka ja tilastotiede	15	1.5	Matematiikka ja tilastotiede	419	3.0	-1.6
Informaatiotutkimus	33	3.2	Informaatiotutkimus	491	3.6	-0.3
Kauppatieteet	77	7.5	Kauppatieteet	1326	9.6	-2.1
Hallintotieteet	84	8.2	Hallintotieteet	1338	9.7	-1.5
Politiikan tutkimus	111	10.9	Politiikan tutkimus	497	3.6	7.2
Kasvatustieteet	99	9.7	Kasvatustieteet	1326	9.6	0.0
Kieli- ja käännöstieteet	154	15.1	Kieli- ja käännöstieteet	1470	10.7	4.4
Kirjallisuustiede	35	3.4	Kirjallisuustiede	285	2.1	1.4
Lääketiede	102	10.0	Lääketiede	1766 ¹	12.8	-2.9
Terveystieteet	17	1.7	Terveystieteet	693	5.0	-3.4
Journalistiikka ja viestintä	50	4.9	Journalistiikka ja viestintä	675	4.9	0.0
Teatterityö	2	0.2	Teatterityö	81	0.6	-0.4
Historia	39	3.8	Historia	363	2.6	1.2
Sosiaalitiheet ja sosiaalityö	103	10.1	Sosiaalitiheet ja sosiaalityö	1454	10.6	-0.5
Filosofia	18	1.8	Filosofia	175	1.3	0.5
Logopedia	0	0.0	Logopedia	22	0.2	-0.2
Psykologia	39	3.8	Psykologia	273	2.0	1.8
Yhteensä	1022	100	Yhteensä	13749	100	

¹ Lääketieteen opiskelijoiden joukossa on mukana 879 erikoislääkärin tutkintoa suorittavaa opiskelijaa, joiden opiskelu tapahtuu käytännössä kokonaan yliopiston ulkopuolella.

neita koulutusaloja lukuun ottamatta asenteiden arvioinnin koulutusalojen sisällä ja koulutusalojen keskinäisen vertailun.

On huomattava, että otos ei perustunut kiintiöintiin sukupuolen ja opintoalan mukaan vaan vastaajat valikoituivat itse otokseen. Kyselytutkimukseen ovat vastanneet ne opiskelijat, jotka internetkysely tavoitti ja jotka olivat kiinnostuneita vastaamaan siihen. On mahdollista, että tämä kasvattaa itsevalikoitumisen aiheuttaman vääristymää (self-selection bias), mikä on muutenkin kyselytutkimuksissa yleinen ongelma. Itsevalikoitumisen ongelma syntyy siitä, että vastaajajoukon ominaisuudet korreloivat vahvasti tutkittavan asian kanssa. Näin ollen otoksesta tulee vinoutunut suhteessa perusjoukkoon. Tässä tutkimuksessa itsevalikoitumisen aiheuttamaa vääristymää voi aiheuttaa se, että poliittikasta kiinnostuneet ovat mahdollisesti olleet taipuvaisempia vastaamaan kyselyyn. Poliittinen kiinnostuneisuus taas voi heijastua siihen, kuinka vahvat näkemykset vastaajilla on kysyttävistä asioista. Otoksen satunnaistamisella ongelmaa kyettäisiin hallitsemaan. Kuitenkaan satunnaispoiminnalla opiskelijarekisteristä ei saataisi edustavaa otosta, sillä useat opiskelijat ovat asettaneet tietojenluovutuskiellon. Itsevalikoitumisen ongelmaa tutkimuksessa pyrittiinkin pienentämään tiedottamalla tutkimuksesta monikanavaisesti. Linkkiä lomakkeeseen jaettiin opiskelijoiden ainejärjestöjen sähköpostilistojen, sosiaalisen median, yliopiston ylioppilaskunnan sekä yliopistoviestinnän välityksellä.

Menetelmät

Empiirinen analyysi toteutettiin kolmessa osassa. Ensin latentit arvoulottuvuudet tunnistettiin eksploraatiivisella faktorianalyysillä, jonka perusteella väitämien joukosta erottui kolme selkeää faktoria: sosioekonominen faktori sekä kaksi sosiokulttuurista faktoria. Faktoreiden pohjalta muodostettiin kolme summamuuttujaa (asteikko 0–10): sosioekonominen vasemmisto–oikeisto-ulottuvuus, kansainvälinen–kansallinen-ulottuvuus ja moraaliarvoihin pohjautuva liberaali–konservatiivi-ulottuvuus (ks. taulukko 3).

Joidenkin muuttujien asteikot käännettiin, jotta kaikkien muuttujien asteikot ovat samansuuntaisia (0=täysin eri mieltä, 10=täysin samaa mieltä). Sum-

mamuuttujien reliabiliteetti oli erittäin hyvä Cronbachin alfan vaihdellessa välillä 0.720–0.852.

Analyseissa sovellettiin ristiintaulukoinnin lisäksi sekä lineaarista että multinomiaalista regressioanalyysia. Linearisessa regressioanalyysissä tarkastellaan selittävien muuttujien lineaarista riippuvuutta selitettävään muuttujaan, eli tässä tapauksessa asenneorientaatioon. Esimerkkinä lineaarisen regressioanalyysin tulkinnasta voidaan käyttää sijoittumista sosioekonomiselle ulottuvuudelle (malli 1). Jos vastaaja on nainen, on regressiokerroin -0.568 ja kerroin on tilastollisesti merkitsevä. Tämä tarkoittaa sitä että naiset sijoittuvat asteikolla 0–10 keskimäärin 0.568 pykälää vasemmalle referenssikategoriana oleviin miehiin verrattuna.

Empiirisen analyysin toinen vaihe koostuu kolmesta lineaarisesta regressioanalyysistä, joilla tarkasteltiin koulutusalan mukaisia eroja vastaajan sijoittumisessa kolmelle arvoulottuvuudelle. Koulutusalan vaikutus kontrolloitiin lisäämällä malleihin muuttujia, joilla on aiemmissa tutkimuksissa havaittu yhteys vastaajan poliittiseen orientaatioon. Sosiodemografisista muuttujista malleissa olivat mukana sukupuoli ja ikä. Iän keskihajonta oli aineistossa varsin pientä, vain noin 5,5 vuotta. Lisäksi regressiomalleissa kontrolloitiin lapsuuden kasvuympäristön tyyppi (kaupungin keskusta, lähiö, kuntakeskus/taajama, maaseutu). Sosioekonomisen aseman osalta kontrolloitiin vastaajan elämäntilanne (työssä käymisen aste opiskelun ohella ja tyytyväisyys taloudelliseen tilanteeseen). Koska opiskelijan tulotaso on sensitiivinen aihe kysyttäväksi, kasvuympäristön tyyppi ja elämäntilanne mittaavat vastaajan sosioekonomista asemaa, vaikkakin mittarin validiteetissa on toivomisen varaa.

Regressioanalyysistä varten koulutusalat luokiteltiin uudelleen joidenkin liian pienten koulutusalojen uudelleen luokittelussa pyrittiin kuitenkin yhdistämään aloja, jotka kuuluvat samaan tutkimusalaikkoon Tampereen yliopistossa, kuten tilastotieteet ja informaatiotieteet, tai ovat läheisiä tutkimusperinteeltään, kuten filosofia ja historia. Linearisessa regressioanalyysissä referenssikategoriana on sosiaalitieteet, joka oli suurin vastaajaryhmä.

Empiirisen analyysin kolmas ja neljäs osa käsittelevät koulutusalan mukaisia eroja opiskelijoiden puoluekannassa sekä kuvailevin että monimuuttujamenetelmin. Ristiintaulukoinnissa tarkastellaan

Taulukko 3. Faktorianalyysin perusteella muodostettuihin summamuuttujiin sisältyvät väittämät ja summamuuttujien konsistenssi.

Muuttujat	Summamuuttuja	Cronbachin alfa
Julkisia terveyspalveluja tulisi yksityistää Valtio sääntelee liikaa markkinatalouden toimintaa Tuloerot eivät ole kasvaneet liian suuriksi Valtiontalouden pelastamiseksi tulee tehdä rajuja leikkauksia On ihmisestä itsestään kiinni, miten hän menestyy elämässään Ansiotuloverotusta tulee keventää kaikissa tuloluokissa Nollatyösopimukset tuovat joustavuutta työelämään Nykyistä sosiaaliturvaa ei tule muuttaa perustuloksi Opintotuen tuloajat pitäisi poistaa	sosioekonominen vasemmisto (0) – oikeisto (10)	0.852
Taloudellisen taantumana aikana kehitysapua tulisi leikata Suomella ei ole velvollisuutta tukea taloudellisesti pulassa olevia EU-maita Työperäistä maahanmuuttoa ei tulisi helpottaa Suomen työllisyystilanteesta riippumatta Monikulttuurisuus uhkaa perinteistä suomalaista kulttuuria Euroopan unionista on Suomelle enemmän haittaa kuin hyötyä Turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksen sijoittaminen naapurustoon olisi mielestäni huono asia Valtion tulisi huolehtia ensisijaisesti syntyperäisten suomalaisten toimeentulosta Euroopan unionia ei tulisi kehittää liittovaltion suuntaan	kansainvälinen (0) – kansallinen (10)	0.808
Kristillisiä arvoja tulisi puolustaa enemmän yhteiskunnassamme Kannabiksen käytön ja hallussapidon rangaistavuudesta luopuminen olisi huono asia Naisilla ei tule olla oikeutta raskaudenkeskeytykseen syistä riippumatta Samaa sukupuolta olevien oikeus solmia avioliitto on huono asia Suomessa ei ole liian tiukkaa alkoholilainsäädäntöä	moraaliarvot; liberaali (0) – konservatiivi (10)	0.720

puoluevalinnan ja koulutusalan suhdetta. Multinomiaalisissa regressioanalyyseissä puolestaan tarkastellaan vastaajan todennäköisyyttä valita tietty puolue ottaen huomioon hänen sosiodemografiset piirteensä, koulutusalsan sekä vastaajan vanhempien puoluekanta. Multinomiaalinen logistinen regressioanalyysi on tavallisen logistisen regressioanalyysin laajennus. Erona on, että selitettävä muuttuja voi saada useampia kuin pelkästään kaksi arvoa. Tässä tapauksessa puoluevalinta on tämänkaltainen moniluokkainen muuttuja. Tässä tutkimuksessa multinomiaalisen regressioanalyysin kertoimet tulkittiin ristitulosuhteen (odds ratio) avulla. Ristitulosuhdekerroin kertoo, kuinka jonkin muuttujan arvon lisääntyessä yhdellä yksilöllä, ”riski” tietyin vaihtoehdon valintaan kasvaa ristitulosuhteen kertoimen verran. Esimerkiksi jos muuttujan ”mies” (referenssikategoriana ”nainen”) ristitulosuhdekerroin on puoluevalinnan ”vasemmistoliitto” kohdalla 0.538 ja tilastollisesti merkitsevä, tämän tarkoittaa sitä, että miesten ”riski” (todennäköisyys) äänestää vasemmistoliittoa on naisia pienempi. Mikäli puolestaan ristitulosuhteen kerroin olisi yli yhden, ja tilastollisesti merkitsevä, miesten todennäköisyys kannattaa vasemmistoliittoa olisi naisia suurempi.

Ristiintaulukoinnissa koulutusalat pidettiin erillään, multinomiaalisissa regressioissa niitä yhdistettiin samoin kuin lineaarisissa regressioanalyyseissä. Multinomiaalisissa regressioanalyyseissä referenssikategoriana on politiikan tutkimus, koska ryhmä oli arvoiltaan verrattain keskimääräinen verrattuna muihin koulutusaloihin, joissa oli paljon vastaajia. Lopuksi tarkasteltiin vielä vanhempien puoluetautan yhteyttä koulutusalan valintaan. Vaikka kausaalisuhdetta näiden kahden muuttujan välillä ei pystytäkään todentamaan, analyysi valaisee perhetautan ja koulutusalan nykyistä yhteyttä ja peilaa tuloksia suhteessa aiempiin, 1970-luvulla tehtyihin tutkimuksiin.

Analyyysi

Koulutusala ja arvot

Ensimmäisissä regressiomalleissa selitettävänä muuttujana on sosioekonominen vasemmisto–oikeistossuammamuuttuja (0=vasemmisto, 10=oikeisto)¹. Taulukon 4 ensimmäisessä mallissa selittävinä tekijöinä ovat sosiodemografiset muuttujat ja toiseen

malliin on lisätty koulutusala. Regressiomallien korjattu selitysaste on verrattain hyvä (23,6 %). Koulutusalan lisääminen mallissa 2 kasvattaa korjattua selitystasetta 14,7 prosenttia.

Regressiomalleista on nähtävissä, että ikä, sukupuoli ja elämäntilanne selittävät tilastollisesti merkitsevästi vastaajan sijoittumista sosioekonomisella ulottuvuudella. Vanhemmat vastaajat ovat hieman nuoria vastaajia vasemmistolaisempia arvoiltaan. Lisäksi naiset ja muun sukupuoliset ovat arvoiltaan vasemmistolaisempia kuin miehet. Täyspäiväisiin opiskelijoihin verrattuna vastaajat, jotka käyvät töissä joko päätoimisesti tai opiskelujen ohella, ovat sosioekonomisilta arvoiltaan oikeammalla.

Aineiston valossa koulutusalan ja sosioekonominen orientaation välillä on selvä yhteys. Kyselyyn vastanneet sosiaalitieteilijät ovat keskimäärin muiden koulutusalojen vastaajia vasemmistolaisempia. Toisaalta taas kauppa-, lääke- ja hallintotieteiden opiskelijat erottautuvat muiden koulutusalojen opiskelijoista selvästi keskimääräiseltä orientaatioltaan oikeistolaisempina. Esimerkiksi ansiotuloverotuksen laskeminen, markkinavetoisuus, opintotuen tulorajojen poistaminen ja ”jokainen on oman onnensa seppä” -ajattelu saavat kannatusta näiltä tieteenaloilta tulevien vastaajien keskuudessa. Kyseiset tieteenalat myös valmistavat ammatteihin, joissa tulotaso on keskimääräistä korkeampi.

Aineistossa on keskimäärin enemmän kansainvälisesti kuin kansallisesti orientoituneita opiskelijoita (keskiarvo 4.06, 0=kansainvälinen, 10=kansallinen). Sijoittumisen kannalta sosiodemografisilla ominaisuuksilla ei kuitenkaan ole merkitystä, tai paikalla, josta vastaaja on kotoisin. Sen sijaan vastaajista kauppatieteiden, lääketieteen, kasvatustieteiden ja informaatiotieteiden opiskelijat painottavat kansallisia arvoja enemmän kuin sosiaalitieteiden opiskelijat. Poliitiikan tutkimuksen opiskelijat on ainoa ryhmä, joka on arvoiltaan sosiaalitieteiden opiskelijoita kansainvälisempi. Ulottuvuuteen kuuluvista kysymyksistä moni painotti solidaarisuutta ja heikommassa asemassa olevien auttamista. Sosiaalitieteiden opinnoissa nämä asiat painottuvat opinnoissa mahdollisesti muita tieteenaloja enemmän.

Aineiston vastaajat edustavat moraaliarvoiltaan selkeästi liberaalia orientaatiota (keskiarvo 2.89). Sosiodemografisten muuttujien yhteys moraaliarvoihin on käytännössä olematon: ainoastaan muun sukupuoliset erottuvat miehiä liberaalimpina, mutta tämäkin ero tasoittuu, kun koulutusalat lisätään

Taulukko 4. Koulutusalan vaikutus sijoittumiseen sosioekonomisella ulottuvuudella. Lineaarinen regressioanalyysi (selitettävä muuttuja: 0=vasemmisto, 10=oikeisto).

	Malli 1	Malli 2
Vakio	6.161 (.317)	4.388 (.352)
Ikä	-.074 (.011)***	-.058 (.010)***
Sukupuoli (ref. mies)		
Nainen	-.568 (.124)***	-.250 (.118)*
Joku muu	-1.995 (.452)***	-1.423 (.419)***
Elämäntilanne (ref. päätoiminen opiskelija)		
Päätoiminen työntekijä	.741 (.228)***	.585 (.212)**
Töissä opiskelun ohella	.511 (.117)***	.441 (.108)***
Kotipaikka (ref. kuntakeskus/taajama)		
Maaseutu	.105 (.166)	.141 (.152)
Lähiö	.080 (.149)	.132 (.138)
Kaupungin keskusta	.194 (.153)	.124 (.141)
Koulutusala (ref. sosiaalitieteet)		
Biolääketiede ja terveystiede		1.195 (.302)***
Kielitieteet ja kirjallisuustiede		.911 (.202)***
Viestintä ja teatterityö		.559 (.280)*
Filosofia ja historia		.656 (.272)*
Psykologia		.962 (.309)**
Kauppätieteet		2.929 (.251)***
Lääketiede		2.103 (.233)***
Hallintotieteet		1.788 (.240)***
Politiikan tutkimus		.957 (.227)***
Kasvatustieteet		.793 (.229)***
Informaatiotieteet		1.273 (.260)***
Adj. R ²	.086	.236
N	994	994
Estimaattien keskivirheet suluisia.		
*p<.05, **p<.01, ***p<.001		

Taulukko 5. Koulutusalan vaikutus sijoittumiseen kansainvälinen–kansallinen-ulottuvuudella. Lineaarinen regressioanalyysi (selitettävä muuttuja: 0=kansainvälinen, 10=kansallinen).

	Malli 1	Malli 2
Vakio	4.676*** (.276)	4.186*** (.331)
Ikä	-.011 (.009)	-.007 (.009)
Sukupuoli (ref. mies)		
Nainen	-.514*** (.115)	-.401*** (.115)
Joku muu	-1.042* (.421)	-.909* (.411)
Kotoisin (ref. taajama/ kuntakeskus)		
Kaupungin keskusta	.132 (.143)	.160 (.138)
Kaupunkilähiö	-.086 (.139)	-.049 (.135)
Maaseutu	.231 (.154)	.204 (.149)
Koulutusala (ref. sosiaalitieteet)		
Biotieteet ja terveystieteet		.486 (.296)
Kieli- ja kirjallisuustieteet		.232 (.198)
Viestintä, media ja teatteri		-.084 (.274)
Kauppätieteet		1.091*** (.246)
Lääketiede		.895*** (.228)
Hallintotieteet		.305 (.235)
Politiikan tutkimus		-.674** (.223)
Kasvatustieteet		.461* (.224)
Informaatiotieteet		.882*** (.254)
Psykologia		.314 (.302)
Historia ja filosofia		.168 (.266)
Adj. R ²	.022	.095
N	988	977
Estimaattien keskivirheet suluisia.		
*p<.05, **p<.01, ***p<.001		

malliin. Koulutusalojen väliset erot ovat moraaliarvojen kohdalla vähäisiä, lukuun ottamatta lääketieteen ja kasvatustieteiden opiskelijoiden ryhmiä, jotka ovat keskimäärin moraaliarvoiltaan sosiaalityeiden opiskelijoita konservatiivisempia. Koulutusalaryhmistä tulevat lääkärit ja opettajat ovat työsään eniten tekemisessä arvoulottuvuuteen kuuluvien asiakysymysten kanssa. Keskimääräistä konservatiivisempi asenne voi siten kieliä siitä, että esimerkiksi huume- ja alkoholipoliittisilla linjauksilla sekä osin myös raskaudenkeskeytyksiä koskevilla linjauksilla on keskeinen vaikutus lääkärin ja opettajien työnkuvaan. Muista ryhmistä politiikan tutkimuksen opiskelijat taas erottuvat keskimäärin moraaliarvoiltaan muita liberaalimpina.

Mallien selityksasteiden vertailu osoittaa, että kyselyyn vastanneiden sosioekonomista sijoittumista pystytään selittämään taustamuuttujilla paremmin kuin sosiokulttuurista sijoittumista. Mallin 1 selityksaste on 8,6 prosenttia selitettäessä sijoittumista sosioekonomiselle vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudelle, kun taas kansainvälinen-kansallinen-ulottuvuu-

den selityksaste jää ensimmäisessä mallissa 2,2 prosenttiin ja moraaliarvo-ulottuvuuden selityksaste 1 prosenttiin.

Moraaliarvoja selittävässä mallissa koulutusalan lisääminen nostaa selityksastetta vain 4,7 prosenttiyksikköä ja kansainvälisyyttä testaavassa mallissa 7,3 prosenttiyksikköä. Sosioekonomisella ulottuvuudella koulutusalan mukaiset eroavaisuudet ovat selkeimpiä. Sosiodemografiset taustamuuttujat ja koulutusalan sisältävällä mallilla saadaan selitettyä 23,6 prosenttia sijoittumisesta vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudelle, joten selityksaste nousee 15,0 prosenttiyksikköä malliin 1 verrattuna. Opiskelijoiden näkemykset juuri sosioekonomisissa kysymyksissä ovat siis selvimmin sidoksissa heidän sosiodemografisiin ominaisuuksiinsa ja koulutusalaansa.

Koulutusala ja puoluevalinta

Kyselytutkimukseen vastanneista 1023 henkilöstä 912 vastaajaa ilmoitti puoluevalintansa²: lääketieteeseen,

Taulukko 6. Koulutusalan vaikutus sijoittumiseen liberaalien ja konservatiivisten moraaliarvojen ulottuvuudella. Lineaarinen regressioanalyysi (selitettävä muuttuja: 0=liberaali, 10=konservatiivinen).

	Malli 1	Malli 2
Vakio	3.036*** (.331)	2.791*** (.403)
Ikä	-.005 (.011)	-.001 (.011)
Sukupuoli (ref. mies)		
Nainen	.218 (.137)	.211 (.140)
Joku muu	-1.125* (.505)	-.900 (.500)
Kotoisin (ref. taajama/ kuntakeskus)		
Kaupungin keskusta	-.314 (.171)	-.300 (.168)
Kaupunkilähiö	-.225 (.167)	-.280 (.164)
Maaseutu	.095 (.185)	.002 (.181)
Koulutusala (ref. sosiaalityeet)		
Biotieteet ja terveystieteet		.461 (.357)
Kieli- ja kirjallisuustieteet		-.074 (.241)
Viestintä, media ja teatteri		-.338 (.334)
Kauppätieteet		.106 (.299)
Lääketiede		1.146*** (.277)
Hallintotieteet		.202 (.286)
Politiikan tutkimus		-.479 (.271)
Kasvatustieteet		.848** (.273)
Informaatiotieteet		-.060 (.310)
Psykologia		.467 (.368)
Historia ja filosofia		-.035 (.324)
Adj. R ²	.010	.057
N	989	978
Estimaattien keskivirheet sulussa.		

*p≤.05, **p≤.01, ***p≤.001

sosiaalitieteiden, politiikan tutkimuksen ja kieli- ja käänntieteen opiskelijat ilmoittivat useammin puoluekantansa kuin muiden alojen opiskelijat. Otoksessa eniten kannatusta sai vihreät, jota äänestäisi 37,1 prosenttia vastaajista. Toiseksi suosituin puolue kyselyssä oli vasemmistoliitto (22,4 %) ja kolmanneksi suosituin kokoomus (17,3 %). Koska kokonaisuudessaan tietyt koulutusalat painottuvat toisia enemmän, puoluekannatuksen jakaumaa ei kuitenkaan voi yleistää koskemaan koko yliopiston opiskelijoita, vaikka se onkin suuntaa antava.

Ristiintaulukointi osoittaa selviä yhteyksiä koulutusalojen ja puoluevalinnan välillä (taulukko 7). Kokoomuksella on erityisen vahva kannatus kauppatieteilijöiden ja lääketieteilijöiden opiskelijöiden keskuudessa. Sosialidemokraattien kannatus oli kyselyssä varsin matalalla tasolla (7,5 %), ja sen kannatus on ollut heikohkoa myös Tamyn edustajisto-vaaleissa. Kokonaisuudessaan vasemmiston voima on heikentynyt Tampereen yliopistossa (vrt. Suhonen 1975), mutta vasemmistoliitto on sekä edustajistovaalien että kyselyn perusteella selkeästi SDP:tä ve-toavampi vaihtoehto.

Taulukko 7. Koulutusalan ja puoluevalinnan yhteys Tampereen yliopistossa. Ristiintaulukointi.

Koulutusala		KOK	SDP	PS	KESK	VAS	VIHR	KD	PIR	Yhteensä
Bioteknologia	%	17.4	0	0	17.4	21.7	43.5	0	0	100
	(N)									(23)
Kirjallisuustiede	%	9.4	18.8	0	0	31.3	31.3	3.1	6.3	100
	(N)									(32)
Lääketiede	%	40.2	6.5	4.3	7.6	7.6	27.2	4.3	2.2	100
	(N)									(92)
Terveystieteet	%	6.3	25	0	12.5	18.8	25	12.5	0	100
	(N)									(16)
Journalistiikka ja viestintä	%	4.5	11.4	0	4.5	27.3	47.7	0	4.5	100
	(N)									(44)
Teatterityö	%	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	(N)									(2)
Historia	%	12.5	9.4	6.3	9.4	31.3	28.1	3.1	0	100
	(N)									(32)
Sosiaalitieteet	%	6.3	2.1	1	4.2	46.9	36.5	1	2.1	100
	(N)									(96)
Filosofia	%	5.9	0	0	0	70.6	11.8	5.9	5.9	100
	(N)									(17)
Psykologia	%	11.8	20.6	0	11.8	14.7	41.2	0	0	100
	(N)									(34)
Tietojenkäsittely	%	11.8	5.9	29.4	0	11.8	23.5	0	17.6	100
	(N)									(17)
Matematiikka ja tilastotiede	%	7.7	7.7	15.4	0	30.8	38.5	0	0	100
	(N)									(13)
Informaatiotutkimus	%	3.6	3.6	3.6	7.1	39.3	25	3.6	14.3	100
	(N)									(28)
Kauppatieteet	%	58.9	2.7	5.5	6.8	4.1	20.5	1.4	0	100
	(N)									(73)
Hallintotieteet	%	25.0	11.8	3.9	5.3	7.9	39.5	5.3	1.3	100
	(N)									(76)
Politiikan tutkimus	%	18.1	6.4	1.1	5.3	22.3	45.7	1.1	0	100
	(N)									(94)
Kasvatustieteet	%	4.7	5.9	0	14.1	27.1	36.5	9.4	2.4	100
	(N)									(85)
Kieli- ja käänntieteet	%	6.5	7.2	5.1	4.3	18.1	51.4	4.3	2.9	100
	(N)									(138)
Yhteensä	%	17.3	7.5	3.3	6.6	22.4	37.1	3.4	2.5	100
	(N)	(158)	(68)	(30)	(60)	(204)	(338)	(31)	(23)	(912)

Vasemmistoliiton kannatus on kohtuullisen korkea kauppa-, lääke- ja hallintotieteitä lukuun ottamatta. Se on erityisen suosittu puolue sosiaalitieteilijöiden opiskelijoiden keskuudessa. Näin ollen sen kannatusprofiili on päinvastainen kokoomukseen verrattuna, mikä korostaa vasemmisto-oikeistovastakkainasettelua Tampereen yliopistossa. Perussuomalaisten kannatus on heikkoa: sen kannatuskyselyssä oli vain 3,3 %. Myöskään keskustan (6,6 %) tai kristillisdemokraattien (3,4 %) vetovoima ei ole kyselyn valossa vahva. Eduskuntapuolueiden ulkopuolisista puolueista kannatettiin jonkin verran myös pirataipuoluetta.

Vihreät näyttäytyvät yliopiston yleispuolueena, ja sen kannatus on voimakkainta kieli- ja käänntieteissä, joissa yli puolet äänesti tai olisi äänestänyt sitä eduskuntavaaleissa. Vihreät ylittää korkeisiin kannatuslukemiin journalistiikan ja viestinnän sekä politiikan tutkimuksen, opiskelijoiden keskuudessa. Vaikka kyselyn tuloksia voidaan pitää vain suuntaa antavina puoluekannan osalta, vaikuttaa siltä, että vihreät on saavuttanut merkittävän aseman niillä aloilla, joissa opiskelu on keskeisesti sidoksissa yhteiskunnallisiin teemoihin (journalistiikka ja politiikan tutkimus). 1960-luvun lopulla ja 1970-luvulla tämä asema oli poliittisen vasemmiston hallussa (ks. Suhonen 1975).

Taulukosta 8 ilmenevä monimuuttujatarkastelu vahvistaa ristiintaulukoinnin tulokset siitä huolimatta, että malleissa on kontrolloitu myös perheen vaikutus puoluevalintaan. Multinomiaalisessa logistisessa regressioanalyysissä tarkastellaan koulutusalan vaikutusta puoluevalintaan ja äidin puoluekannan lisäksi kontrolloidaan sosiodemografiset muuttujat ja kansainvälinen–kansallinen-ulottuvuus sekä moraalivoihin liittyvä ulottuvuus. Malleihin ei valittavasti voida lisätä sosioekonomista ulottuvuutta selittäjäksi, sillä se polarisoi eri koulutusalojen vastaajia niin paljon, ettei monimuuttujatarkastelu olisi tyhjien solujen ongelman vuoksi mahdollista. Vanhempien puoluekannan ja asuinpaikan lisäämisellä malliin pyritään ottamaan huomioon opintoja edeltävän poliittisen sosialisointin vaikutus poliittiseen orientaatioon (puoluekantaan). Näin koulutusalan ja poliittisen orientaation välinen yhteys saadaan puhtaasti esiin.

Multinomiaalisessa regressioanalyysissä myös selitettävällä muuttujalla on referenssikategoria, johon muuttujan muita kategorioita verrataan (ks. Hair ym. 1998, 148–149.) Puoluevalinnan referenssikate-

goria regressiomalleissa on vihreät. Muut puoluevalintakategoriat ovat (1) vasemmistoliitto, (2) SDP, (3) keskusta, perussuomalaiset ja kristillisdemokraatit (sosioekonomisesti lähelle poliittista keskustaa sijoittuvat puolueet) ja (4) kokoomus ja RKP (sosioekonominen oikeisto) (vrt. eduskunnan istumajärjestys). Koska RKP:tä äänestäneitä oli aineistossa ainoastaan kolme kappaletta, tämä kategoria typistyy käytännössä kokoomukseksi.

Koulutusalan referenssikategoriaksi valittiin politiikan tutkimus, jossa puolueiden kannatus oli kirjava, mutta toisaalta vihreiden kannatus keskimääräistä korkeampaa (45,7 %). Selittävien muuttujien luokittelut ovat muutoin yhdenmukaisia tämän tutkimuksen lineaarisissa regressioanalyysissä käytettyjen vastaavien muuttujien kanssa.

Taulukko 8 osoittaa, että miehet äänestävät naisia todennäköisemmin kokoomusta (OR=0.586) tai vasemmistoliittoa (OR=0,538) kuin vihreitä. Työsäkäynnillä on mallien perustella jonkin verran vaikutusta puoluevalintaan, mutta sen merkitys on suhteellisen vähäinen. Vastaajan kotipaikkakunnan tyyppillä ei ole lainkaan vaikutusta puoluevalintaan, vaikka puolueiden kannatusprofiilit vaihtelevat Suomessa vahvasti asuinpaikkakunnan tyyppin mukaan (ks. Grönlund ja Westinen 2012; Paloheimo ja Sundberg 2005). Osin voi olla kysymys siitä, että analyysissä jouduttiin yhdistämään alueelliselta kannatustyyppiltään erilaisia puolueita (keskusta, perussuomalaiset ja kristillisdemokraatit). Toisaalta keskusta on suomalaispuolueista ainoa, jonka kannatus on selkeästi korkeampaa maaseudulla kuin kaupunkimaisissa ympäristöissä (ks. Westinen 2015), ja sen kannattajia oli aineistossa verrattain vähän.

Äidin puoluekanta tarkastellaan mallissa vertaamalla niitä vastaajia, joiden äiti on äänestänyt vasemmistoliittoa, SDP:tä tai vihreitä, (1) niihin vastaajiin joiden äiti on äänestänyt keskustaa, perussuomalaisia tai kristillisdemokraatteja, (2) niihin, joiden äiti on äänestänyt kokoomusta ja (3) niihin, jotka eivät tiedä äitinsä puoluekanta. Vasemmistoliittoa ja vihreitä ei voida käsitellä omina kategorioinaan, koska verrattain harvan vastaajan äiti lukeutuu kyseisten puolueiden kannattajiin. Äidin ja isän puoluekannat korreloivat vahvasti keskenään ja niiden laittaminen samaan malliin johtaisi multikollienaarisuuteen ja regressioanalyysin oletusten rikkomiseen.³ Tilan säästämiseksi taulukossa 8 raportoidaan vain malli, jossa on mukana äidin puoluekanta. Käytettäessä isän puoluekanta selitettävänä muuttujaa-

Taulukko 8. Tampereen yliopiston opiskelijoiden todennäköisyys äänestää eduskuntavaaleissa muita puolueita verrattuna vihreisiin (referenssikategoria). Multinomiaalinen logistinen regressioanalyysi.

	Puoluevalinta (ref. VIHR)			
	KOK (+RKP)	SDP	KESK, KD, PS	VAS
Sukupuoli (ref. nainen)				
Mies	0.586*	1.367	0.931	0.538**
Kotoisin (ref. kuntakeskus/taajama)				
Kaupungin keskusta	1.140	1.447	0.659	1.138
Lähiö	1.383	1.426	0.622	1.246
Maaseutu	0.859	1.327	2.022	1.635
Tyytyväisyys omaan tal. tilanteeseen (ref. erittäin tyytymätön)				
(e				
Melko tyytymätön	1.068	0.255	1.857	0.554
Melko tyytyväinen	1.935	0.765	3.774	0.850
Erittäin tyytyväinen	1.515	0.967	1.988	1.164
Elämäntilanne (ref. päätoiminen opiskelija)				
Päätoimisesti töissä	1.059	2.903*	0.578	0.866
Töissä opintojen ohella	2.050**	1.211	0.923	0.607*
Äidin puoluekanta (ref. vasemmistovihreä puolue)				
KOK (RKP)	6.169***	0.464	0.620	0.260**
KESK, KD, PS	2.221	0.140*	1.894	0.647
Ei tiedä äidin puoluekanta	3.402***	0.538	1.321	0.584*
Sosiokulttuurinen orientaatio (ref. Arvoliberaali, 0–3)				
Keskellä (4–6)	1.360	5.381*	23.756***	0.246
Arvokonservatiivi (7–10)	3.080***	1.896*	3.500*	0.737
Kansainvälisyys (ref. kansainvälinen orientaatio, 0–3)				
Keskellä (4–6)	18.685**	8.554	336.325***	1.440
Kansallinen orientaatio (7–10)	4.406***	1.715	6.026***	0.762
Koulutusala (ref. politiikan tutkimus)				
Bio- ja terveystieteet	0.266*	1.150	0.902	1.482
Viestintä ja teatterityö	0.123*	1.183	0.409	1.172
Lääketiede	1.548	1.324	0.605	0.677
Kauppätiede	4.380**	0.712	1.100	0.454
Hallintotiede	1.060	1.745	0.688	0.507
Sosiaalitiheet	0.252*	0.197	0.286	2.702*
Kielitiede ja kirjallisuustiede	0.265**	1.254	0.410	1.008
Kasvatustiede	0.120**	0.632	1.005	1.841
Historia ja filosofia	0.837	1.907	1.974	3.750**
Psykologia	0.397	2.839	0.537	0.733
Informaatiotutkimus, matematiikka ja tilastotiede	0.326	0.649	0.736	1.870
Nagerkerke $R^2 = 0.576$, $N = 1022$, * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$				

na tulokset eivät kuitenkaan merkittävästi muuttuneet.

Äidin puoluekanta vaikuttaa tilastollisesti merkittävästi vastaajan omaan puoluevalintaan. Erityisesti oikeistolaisuus periytyy aineiston valossa selvästi. Jos vastaajan äiti on äänestänyt kokoomusta vihreiden tai vasemmistolaisen puolueen sijaan, vastaajan to-

dennäköisyys äänestää kokoomusta vihreiden sijaan on yli seitsenkertainen. Lisäksi vastaajan todennäköisyys äänestää vasemmistoliittoa vihreiden sijaan laskee, jos äiti on äänestänyt kokoomusta (OR=0.260). Mikäli vastaaja ei ole tiennyt äitinsä puoluekanta, hän äänestää yli kuusi kertaa todennäköisemmin kokoomusta kuin vihreitä (OR = 6.169). Taulukon

ulkopuolelta voidaan todeta, että kokoomusta äänestäneiden isien (verrattuna vasemmistoliittoa, SDP:tä tai vihreitä äänestäneisiin isiin) lasten todennäköisyys äänestää kokoomusta vihreiden sijaan seitsenkertaisesti, joten vaikutus on samansuuruinen kuin jos äiti on äänestänyt kokoomusta.

Vastaajan orientaatiota liberaalien ja konservatiivisten moraaliarvojen ulottuvuudella kuvaa summamuuttujan pohjalta muodostettu kolmiluokkainen muuttuja, joka havainnollistaa vastaajan asettautumista tällä ulottuvuudella joko arvokonservatiiviseen päähän, arvoliberaaliin päähän tai keskelle ulottuvuutta. Referenssikategoriaksi asetettiin arvoliberaali orientaatio (0–3 asteikolla 0–10). Moraaliarvoiltaan summamuuttujan keskivaiheille sijoittuvat opiskelijat (4–6) äänestävät arvoliberaaleja todennäköisemmin SDP:tä kuin vihreitä (OR=5.381). Vaikutus on samansuuntainen, mutta moninkertainen keskustaa, kristillisdemokraatteja tai perussuomalaisia äänestäneiden kohdalla, jotka sijoittuvat selvästi vihreiden äänestäjiä kesemmälle moraaliarvoja kuvastavalla ulottuvuudella (OR=23.756).

Arvokonservatiiviseen päähän sijoittuminen (arvoliberaaliin verrattuna) kolminkertaistaa todennäköisyyden äänestää keskustaa, kristillisdemokraatteja tai perussuomalaisia tai kokoomusta vihreiden sijaan (OR=3.500). Sijoittuminen liberaali–konservatiivi-ulottuvuudelle ei sen sijaan erottele vasemmistoliittoa tai vihreitä kannattavia vastaajia. Tulos heijastelee yleisempää ajatusta siitä, miten vasemmistoliiton nuori, koulutettu kannattajakunta on profiloitunut arvoliberaaliudella. Tämä on vienyt osaltaan puolueen profiilia punavihreään suuntaan (vrt. Zilliacus 2001).

Myös vastaajan sijoittumista kansainvälinen–kansallinen-ulottuvuudella kuvaa kolmiluokkainen muuttuja. Referenssikategoriana on kansainvälisyysmyönteinen orientaatio (0–3 asteikolla 0–10). Tulosten mukaan vastaajan sijoittuminen tällä ulottuvuudella keskelle (4–6) verrattuna kansainvälisyysmyönteiseen päähän moninkertaistaa hänen todennäköisyytensä äänestää kokoomusta (OR=18.685) tai keskustaa, kristillisdemokraatteja tai perussuomalaisia (OR=336.325) vihreisiin verrattuna. Kyseisen vaikutus näkyy myös vastaajan sijoituksessa ulottuvuuden kansalliseen päähän. Keskustan, kristillisdemokraattien tai perussuomalaisten kohdalla vaikutus on yhä voimakkaampi (OR=6.026), joten näiden puolueiden kannattajat korostavat kansallisia äänenpainoja politiikassa.⁴

Koulutusalamuuttuja on tässä analyysissä jaettu kahteentoista luokkaan mahdollisimman paljon koulutusalojen todellisia rajoja mukaillen. Referenssikategoriana on politiikan tutkimus. Koulutusalamuuttuja jää tilastollisesti merkitsemättömäksi, kun vertaillaan todennäköisyyttä äänestää SDP:tä vihreisiin verrattuna tai keskustaa, perussuomalaisia tai kristillisdemokraatteja vihreisiin verrattuna.

Kauppatieteilijät äänestävät tulosten mukaan politologeja yli neljä kertaa todennäköisemmin kokoomusta kuin vihreitä (OR= 4.380). Sen sijaan viestinnän ja teatterityön, sosiaalitieteiden, kieli- ja kirjallisuustieteiden, kasvatustieteiden ja bio- ja terveystieteiden opiskelijat äänestävät politologeja todennäköisemmin vihreitä kuin kokoomusta. Sosiaalitieteilijät äänestävät lähes kolme kertaa politologeja todennäköisemmin vasemmistoliittoa kuin vihreitä. Vastaavanlainen tulos on havaittavissa myös filosofia ja historiaa opiskelevien keskuudessa, sillä tulosten mukaan heidän todennäköisyys äänestää vasemmistoliittoa vihreisiin verrattuna on lähes nelinkertainen (OR=3.750). Vertailu vihreiden, kokoomuksen ja vasemmistoliiton välillä paljastaa, että tiettyjen alojen yhteys tiettyyn puoluekantaan on niin vahva, että se säilyy, vaikka se on kontrolloitu useiden muiden tekijöiden suhteen.

Yliopistolla näyttää olevan siis vasemmistolaisia aloja, joissa vasemmistoliitolla on korkea kannatus (sosiaalitieteet), kansainväliseen solidaarisuuteen suuntautuneita, liberaaleja ja vihreitä aloja (esim. politiikan tutkimus) sekä oikeistolaisia ja kokoomuslaisia aloja (kauppa- ja lääketieteet), jotka ovat vähemmän suuntautuneita kansainväliseen solidaarisuuteen. 1960- ja 1970-luvuilla vastaava asetelma Suomen yliopistoissa voitiin kiteyttää sosialististen yhteiskuntatieteiden ja oikeistolaisten oikeustieteiden, lääketieteiden ja taloustieteiden väliseksi skismaksi (ks. Suhonen 1975). Suurin muutos näyttää koskevan vihreiden nousua puolueeksi, joka puhuttelee laajoja opiskelijajoukkoja ja jolla on vahva profiili opiskelijoille tärkeissä asiakysymyksissä, kuten vähemmistöjen oikeuksissa, ympäristönsuojelussa, monikulttuurisuudessa ja kansainvälisyydessä (ks. Grönlund ja Westinen 2012).

Taulukon 8 ulkopuolelta voidaan tarkastella vielä tarkemmin vanhempien puoluekannan ja koulutusalan välistä yhteyttä. Keskusta, kokoomus, SDP ja vasemmistoliitto ovat suurimmat puolueet tiedusteltaessa vastaajan äidin ja isän puoluekanta. Vastaajien äideistä 8,8 prosenttia kannattaa keskustaa,

11,4 prosenttia kokoomusta, 14,3 prosenttia SDP:tä ja 3,6 prosenttia vasemmistoliittoa. Isien puoluekanta jakautui seuraavasti: keskusta 9,7 prosenttia, kokoomus 15,7 prosenttia, SDP 9,3 prosenttia ja vasemmistoliitto 4 prosenttia. Poliitiikan tutkimuksen, kauppatieteiden sekä journalistiikan ja viestinnän opiskelijat tiesivät keskimääräistä paremmin omien vanhempensa puoluekannan. Näiden kolmen koulutusalan vastaajista yli puolet osasivat kertoa mitä puoluetta vanhemmat kannattivat heidän ollessaan lapsia. Tämän voi johtua osin koulutusalojen yhteiskunnallisuudesta. Kotona on todennäköisesti puhuttu enemmän yhteiskunnallisista asioista ja vanhempien poliittisilla preferensseillä on enemmän merkitystä lapsille.

Kokoomusta äänestäneiden vanhempien lapsia oli päätyntä eniten opiskelemaan yliopistossa lääketiedettä, kauppatieteitä tai politiikan tutkimusta. SDP:tä äänestäneiden vanhempien lapset olivat aineiston mukaan todennäköisimmin päätyneet opiskelemaan sosiaalitieteitä, politiikan tutkimusta tai kieli- ja käännöstieteitä. Sosiaalitieteiden opiskelijoiden äideistä 17,8 prosenttia on äänestänyt SDP:tä ja isistä 15,8 prosenttia. Mikäli vanhempien puoluekanta on ollut vasemmistoliitto, ovat tulokset SDP:n kanssa samansuuntaisia. Ainoana konkreettisena erona on, että vasemmistoliittoa kannattaneiden vanhempien osuus on sosiaalitieteitä opiskelevien joukossa SDP:tä vielä korkeampi. Sosiaalitiedettä opiskelevien äideistä 16,2 prosenttia on äänestänyt vasemmistoliittoa ja isistä 22 prosenttia.

Tulokset osoittavat, miten poliittisesti erilaisista kodeista hakeudutaan yhä erilaisille aloille (ks. Suhonen 1975). Kodin poliittinen suuntaus voi olla yhteydessä siihen, mitä asioita kotona on pidetty tärkeinä ja se voi täten vaikuttaa myös koulutusalan valintaan. Lisäksi nuorilla voi olla erilaisia uran valintaan liittyviä arvostuksia. Jo neljäkymmentä vuotta sitten Suhonen havainnoi, miten esimerkiksi oikeustieteilijöiden oikeistolaisuus, sosiaalitieteiden opiskelijoiden sosialistisuus ja maa- ja metsätaloustieteiden keskustalaisuus selittyivät osin näistä lähökohdista käsin.

Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella yliopisto-opiskelijoiden poliittista heterogeenisyyttä ja analysoida, miten eri alojen yliopisto-opiskelijat

eroavat toisistaan yhteiskunnallisilta arvoiltaan ja puoluekannaltaan. 1970-luvun jälkeen korkeasti koulutettuja on yleensä Suomessa tarkasteltu tutkimuksissa yhtenäisenä ryhmänä, joten tutkimus toi esiin uutta tietoa koskien koulutusalan, arvojen ja asenteiden ja puoluekannan välistä yhteyttä. Yliopisto-opiskelijoiden yhteiskunnallisia arvoja ei ole aikaisemmin tutkittu vastaavassa laajuudessa Suomessa, ja koulutusalan ja puoluekannan välisen yhteyden tutkimus on ollut vähäistä viimeisten vuosikymmenten ajan.

Koulutusalaakohtaisia eroja on nähtävissä kaikilla kolmella arvo- ja asenneulottuvuudella Aikaisemmasta tutkimuksesta poiketen (vrt. Van de Werfhorstin ja De Graaf 2004) juuri kasvatustieteen ja lääketieteen opiskelijat erottuvat muita opiskelijoita konservatiivisempina, vaikka juuri näiden alojen opiskelijoiden on väitetty olevan sosiaalista kanssakäymistä painottavan luonteen vuoksi muita opiskelijoita avoimempia ja tämän vuoksi liberaalimpia. Lääkärin ja opettajan ammattien voidaan katsoa edustavan sellaista perinteikkyyttä, joka voi houkuttaa näille aloille arvoiltaan keskimäärin konservatiivisempia opiskelijoita.

Tämän tutkimuksen tulokset eivät kuitenkaan kerro, ovatko näiden alojen opiskelijoiden konservatiiviset arvot peräisin heidän taustastaan vai sosealistavatko nämä alat opiskelijoita konservatiivisempaan maailmankuvaan. Osin tuloksessa voi olla kysymys ulottuvuuteen liittyvistä asiakysymyksistä, sillä liberaalin alkoholi- ja huume politiikan vaikutukset ovat tuntuvia lääkärin ja opettajan työssä. Kasvatustieteen ja lääketieteen opiskelijat ovat myös yhdessä kauppatieteiden opiskelijoiden kanssa kansallisemmin orientoituneita kuin muut opiskelijat. Toisaalta politiikan tutkimuksen opiskelijat erottuvat muita opiskelijoita kansainvälisempinä.

Tutkimuskohteena olleet Tampereen yliopisto-opiskelijat ovat aineiston valossa liberaaleja ja kansainvälisiä, ja koulutusala selittää vain jonkin verran heidän asennoitumistaan näihin arvoihin. Sen sijaan eri alojen opiskelijoiden keskimääräiset näkemykset talouspolitiikan kysymyksissä eroavat toisistaan merkittävästi. Kansainvälisessä alan kirjallisuudessa onkin keskitytty enemmän sosiokulttuurisiin kysymyksiin yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa, joten tämä tutkimus toi uutta tietoa erityisesti sosioekonomisen ulottuvuuden osalta.

Tampereen punaista perintöä on havaittavissa eniten entiselle Yhteiskunnalliselle Korkeakoululle

perinteisillä yhteiskunta- ja sosiaalitieteellisillä aloilla (ks. Suhonen 1975), jotka ovat sosioekonomisilta näkemyksiltään muita vasemmistolaisempia. Toisaalta vihreiden kannatus on korkeaa journalistiikan ja politiikan tutkimuksen opiskelijoiden keskuudessa (humanististen aineiden ohella), joten Tampereen yliopiston yhteiskunnallisten aineiden vasemmistoradikaalius ei enää näytä toteutuvan samassa määrin kuin 1960-luvun lopulla ja 1970-luvulla (ks. mt.). Vastapainona kauppa-, lääke- ja hallintotieteet erotautuvat verrattain selkeällä oikeisto-orientaatiollaan talouspoliittisissa kysymyksissä. Jako sosioekonomisesti vasemmistolaisten ja oikeistolaisten alojen opiskelijoihin noudattaa siis osin myös oppiainesisältöjä. Sosiaalitieteissä lähestymiskulmana on se, miten yhteiskunnan heikoimmista pidetään huolta, kun taas esimerkiksi kauppatieteissä keskeisinä näkökulmina ovat yritysten menestyminen, vapaa kilpailu ja tuottavuus. Lisäksi odotettavissa oleva tulotaso on kauppa-, lääke- ja hallintotieteissä korkea verrattuna humanistisiin ja yhteiskuntatieteellisiin aineisiin, kuten jo Suhonen (1975, 37) alleviivasi tutkiessaan Tampereen yliopiston opiskelijoiden poliittista orientaatiota 1970-luvulla.

Vaikka uusiin arvoluttuvuuksiin linkittyvien asiakysymysten merkitys on kasvanut viime vuosina koko äänestäjäkunnassa ja erityisesti nuoremman ikäpolven keskuudessa (Grönlund ja Westinen 2012), on sosioekonominen ulottuvuus myös yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa merkittävä yhteiskunnallisissa asenteissa eroja tekevä ja myös puoluevalintaan vaikuttava tekijä. Pitkittäistutkimuksessa olisi kiinnostavaa pohtia, missä määrin tiettyä arvoa maailmaa ja puoluekantaa edustavat opiskelijat päätyvät samalle alalle ja missä määrin opiskeluympäristö ja kommunikointi saman alan opiskelijoiden kanssa muovaavat arvoja ja poliittista orientaatiota tiettyyn suuntaan. Tällaisella asetelmalla tavoitettaisiin opiskelijoiden arvojen muuttuminen opintojen kuluessa eri koulutusaloilla.

Puolueiden kannatus vaihtelee huomattavasti koulutusalan mukaan. Tiivistettynä kokoomuksen kannatus on keskimääräistä korkeampaa ”kovien” tieteiden, kuten lääke- ja kauppatieteiden, keskuudessa, kun taas vasemmistoliiton ja vihreiden kannatus on korkeampaa ”pehmeiden” tieteiden, kuten sosiaalitieteiden ja kieli- ja käännöstieteilijöiden keskuudessa. Kokoomuksen edustama markkinataloushenkisyys ja verotustason laskemisen puolesta puhuminen (ks. Kansallinen Kokoomus 2011) pu-

huttelevat todennäköisesti enemmän tulevia lääkäreitä ja ekonomeja, kun taas vasemmistoliiton (ks. esim. Vasemmistoliitto 2010) korostamiin periaatteisiin on kuulunut julkisen sektorin vastuun korostaminen ja kattava sosiaalipolitiikka. Tämä todennäköisesti osaltaan puhuttelee sosiaalitieteilijöitä ja humanisteja. 1970-luvun yksi suurista yliopistoilmiöistä oli yhteiskuntatieteiden lukijoiden vasemmistolaisuus ja vasemmistolaistuminen niin Tampereella kuin muissakin yliopistoissa (Suhonen 1975). 2010-luvulla Tampereen yliopistolle näyttäisi olevan leimallista vihreiden suuri kannatus liberaalimpaa ja kansainvälisempää Suomea vaativien opiskelijoiden keskuudessa. Vihreiden kautta voidaan nähdä siis kanavoituvan osin samoja yleisiä poliittisia tavoitteita kuin 1960- ja 1970-luvulla vasemmistoradikalismien kautta: kansainvälinen solidaarisuus, vähemmistöistä huolehtiminen ja moninaisen tasa-arvon toteutuminen ovat yhdistäviä teemoja.

Huomattavaa on sen sijaan se, että vihreät onnistuu saamaan kannatusta yliopistolla merkittävää kannatusta lähes kaikilla koulutusaloilla. Yliopiston erittäin liberaali, ympäristöystävällisyyttä, kansainvälistä solidaarisuutta ja ekologisia kysymyksiä korostava asenneilmapiiri sopii yhteen vihreiden puolueprofiilin kanssa, mikä voi olla omiaan sosiaalistamaan opiskelijoita vihreiden kannattajaksi opiskeluaikana. Samaan asenneilmapiiriin näyttää sopivan myös vasemmistoliiton korkea kannatus. Vasemmistoliiton kannattajakunta on valtakunnallisesti liikkumassa arvoliberalimpaan, korkeasti koulutettuun ja naisvaltaiseen suuntaan (ks. esim. Westinen 2015).

On myös huomionarvoista, ettei vastaajan kotipaikalla ei ollut yhteyttä hänen puoluevalintaansa, kun yhteys kontrolloitiin muiden tekijöiden suhteen. Esimerkiksi maaseudulta yliopistoon opiskelemaan tulleista vastaajista vain noin 14 prosenttia kannattaa keskustaa, mutta peräti yli 30 prosenttia kannattaa vihreitä, jonka kannatus maaseudulla asuvien keskuudessa on koko maassa vähäistä (ks. Westinen 2015). Maaseudulla sosialisatio keskustan äänestämiseen on vahva, mutta Tampereen yliopistoympäristöön muuttaminen on mahdollinen merkki ristipainetilanteesta, jossa kasvuympäristön ja uuden asuin ympäristön poliittiset maisemat ovat erilaisia. Yliopistolla on todennäköisesti enemmän sosiaalistavia mekanismeja esimerkiksi vihreiden kannattajaksi. Tämä on haaste myös muille suurille puolueille. Tämä tutkimus osoittaa, että myös moni de-

mari-, tai kokoomuslaisperheessä kasvanut opiskelija on vihreiden kannattaja. Koska kotipaikka ei ollut yhteydessä myöskään poliittisiin asenteisiin ja arvoihin yhdelläkään ulottuvuudella, voidaan arvioida, että perinteinen maaseutu–kaupunki-vastakainasettelu ei vaikuta olevan kovin tärkeä Tampereen yliopiston kontekstissa.

Äidin ja isän puoluepreferensseillä on aineiston valossa merkittävä yhteys yliopisto-opiskelijan puoluevalintaan. Erityisesti kokoomuslaisuus näyttäisi tähän aineistoon nojaten periytyvän vanhemmilta lapsille. Äidin ja isän puoluepreferenssit näyttävät heijastuvan myös siihen, mitä alaa henkilö päätyy opiskelemaan. Suuri osa kokoomusvanhempien lapsista valitsee koulutusalakseen lääke- tai kauppatieteet. Yhteys ei ole yhtä vahva SDP:tä tai vasemmistoliittoa kannattavien vanhempien jälkikasvulla, joka puolestaan lähtee todennäköisemmin lukemaan humanistisia tieteitä tai sosiaalitieteitä. Jako vasemmistoon ja oikeistoon ja ”koviin” ja ”pehmeisiin” tieteisiin näyttää siis pätevän myös silloin, kun tarkastellaan vanhempien puoluekannan ja koulutusalan välistä yhteyttä. Sama yhteys havaittiin Suhosen (1975, 32) tutkimuksessa Tampereen yliopistosta, jossa Suhonen totesi, miten ”porvarillisesta kodista perityt arvostukset ovat saattaneet ohjata aloille, joiden kautta saavutetaan mahdollisimman korkea asema ja toimeentulo”. Selkein muutos koskee osaa yhteiskuntatieteistä. Neljäkymmentä vuotta sitten yhteiskuntatieteet olivat erityisen vasemmistolaisesti orientoituneita Tampereen yliopistossa. Tämä tutkimus on osoittanut, ettei politiikan tutkimuksen opiskelijoita voida pitää erityisen vasemmistolaisina, mutta sosiaalitieteiden lukijat erottuivat muista opiskelijoista vasemmistolaisuudellaan. Osin koulutusalan valinnassa on kysymys koulutusalan ja ammatillisen suuntautumisen periytymisestä, mutta kysymyspatteristoon ei sisällynyt kysymystä vanhempien ammattiasemasta. Tämä tutkimuksellinen näkökulma yhdessä opiskeluaikana tapahtuvaan sosialisointiin ja opiskeluaikana tapahtuviin muutoksiin arvoissa ja asenteissa ja puoluekannassa antaa mielenkiintoisen lähtökohdan jatkotutkimukselle.

VIITTEET

¹ On selvää, että asteikon rajaaminen 0–10 asteikolle asenneulottuvuuksilla on arbitraarinen siinä mielessä, ettei esimerkiksi sosioekonomisella ulottuvuudella voida määrittää tiettyä pistettä jolloin vastaaja muuttuu vasemmistolaiseksi tai oikeistolaiseksi.

Tätä seikkaa lievittää se, että sosioekonominen ulottuvuus on muodostettu arvoväitteiden perusteella faktorianalyyysiin pohjautuen.

² Kysymysmuoto oli: ”Eduskuntavaalit ovat parhaillaan käynnissä. Jos äänestäisit nyt, mitä puoluetta äänestäisit?”

³ Vanhempien puoluekannaa tiedusteltiin kysymyksellä ”Tiedätkö mitä puoluetta isäsi/äitisi yleensä äänesti, kun olit lapsi? Jos tiedät, mitä puoluetta?”

⁴ Sekä moraaliarvoja että kansainvälisyys–kansallisuus-ulottuvuuksia kuvaavien summamuuttujien vastausjakaumat painotuvat ulottuvuuksien keskiosaan seuraavasti: moraaliarvoja kuvaavan summamuuttujan vastauksista 51,8 % asettui keskimmäiseen kategoriaan ja kansainvälisyys–kansallinen-summamuuttujan vastauksista 61,4 %.

LÄHTEET

- Allardt, Erkki ja Pesonen, Pertti. 1967. Cleavages in Finnish Politics. Teoksessa Seymour Martin Lipset ja Stein Rokkan (toim.), *Party Systems and Voter Alignments*. New York: The Free Press, 325–366.
- Allardt, Erkki ja Tomasson, Richard F. 1967. *Stability and Strains in Scandinavian Student Politics*. Research Reports N:o 92. Helsinki: Institute of Sociology, University of Helsinki.
- Arosalo, Uolevi ja Laihininen, Tuula. 1972. Opiskelijoiden vasemmistolaisuus. *Sosiologia* 1.
- Bartolini, Stefano ja Mair, Peter. 1990. *Identity, Competition and Electoral Availability*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bornschieer, Simon. 2010. The New Cultural Divide and the Two-Dimensional Political Space in Western Europe. *West European Politics* 33:3, 419–444.
- Brooks, Clem. 2006. Voters, satisficing and policymaking: Recent directions in the study of electoral politics. *Annual Review of Sociology* 32, 191–211.
- Dalton, Russel J. 1996. *Citizen Politics: public opinion and political parties in advanced industrial democracies*. New York: Chatham House.
- Elchardus, Mark ja Spruyt, Bam. 2009. The Culture of Academic Disciplines and the Sociopolitical Attitudes of Students: A Test of Selection and Socialization Effects. *Social Science Quarterly* 90:2, 446–460.
- Elovainio, Päivi. 1974. Korkeakoululaitoksen rakenne ja yhteiskunnan muutos. *Sosiologia* 5–6.
- Erola, Jani (toim.). 2010. *Luokaton Suomi – Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Gallagher, Michael, Laver, Michael ja Mair, Peter. 2005. *Representative government in modern Europe*. Boston: McGraw-Hill. 4:s painos.
- Grönlund, Kimmo, Paloheimo, Heikki, Sundberg, Jan, Sänkiah, Risto ja Wass, Hanna. 2005. Kiinnittyminen politiikkaan. Teoksessa Heikki Paloheimo (toim.), *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Helsinki: WSOY, 88–128.
- Grönlund, Kimmo ja Westinen, Jussi. 2012. Puoluevalinta. Teoksessa Sami Borg (toim.), *Muutosvaalit 2011*. Helsinki: Oikeusministeriö, 156–188.
- Hair, Joseph F. Jr. ym. 2006. *Multivariate Data Analysis*. New Jersey: Prentice-Hall International. 6:s painos.
- Hastie, Brianne. 2007. Higher education and sociopolitical orientation: The role of social influence in the liberalisation of students. *European Journal of Psychology of Education* 22:3, 259–274.
- Hoikkala, Tommi, Salasuo, Mikko ja Suurpää, Leena. 2006. Johdanto. Teoksessa Tommi Hoikkala ja Mikko Salasuo (toim.),

- Prekaariuuska? Portfoliopolvi, perustulo ja kansalaistoiminta. Nuorisotutkimusseura: Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisusarja, 6–9.
- Hyman, Herbert. 1959. *Political Socialization: A Study in the Psychology of Political Behavior*. New York: Free Press.
- Inglehart, Ronald. 1997. *Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies*. New Jersey: Princeton University Press.
- Jennings, M.K. ja Niemi, R.G. 1981. *Generations and Politics: A Panel Study of Young Adults and Their Parents*. Princeton: Princeton University Press.
- Kaarninen, Mervi. 2000. *Murros ja mielikuva*. Tampereen yliopisto 1960–2000. Tampere: Vastapaino.
- Kansallinen Kokoomus. 2011. Matkaopas hyvinvointivaltioista paremminvointivaltioon. Kokoomuksen eduskuntavaaliohjelma 2011.<<http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2011/ohjelma?tunniste=kokvaaliohjelma2011>>.
- Knutsen, Oddbjørn. 2004. *Social structure and party choice in Western Europe. A comparative longitudinal study*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Knutsen, Oddbjørn ja Scarbrough, Elinor. 1995. Cleavage Politics. Teoksessa Jan W. van Deth ja Elinor Scarbrough (toim.), *Impact of Values*. New York: Oxford University Press, 492–523.
- Kriesi, Hanspeter. 1998. The transformation of cleavage politics. The 1997 Stein Rokkan lecture. *European Journal of Political Research* 33:2, 165–185.
- Kriesi, Hanspeter, Grande, Edgar, Lachat, Romain, Dolezal, Martin, Bornschier, Simon ja Frey, Timotheos. 2006. Globalization and the transformation of the national political space: Six European countries compared. *European Journal of Political Research* 45, 921–956.
- Lammii, Pentti ja Sänkiäho, Risto. 1970. Opintosuunta, poliittisen kannan muuttuminen ja poliittiset asenteet. *Politiikka* 2.
- Lipset, Seymour Martin ja Rokkan, Stein. 1967. Cleavages, party systems and voter alignments: an introduction. Teoksessa Seymour Martin Lipset ja Stein Rokkan (toim.), *Party Systems and Voter Alignments*. New York: The Free Press, 1–64.
- Mariani, Mack D. ja Hewitt, Gordon. 2008. Indoctrination U.? Faculty Ideology and Changes in Student Political Orientation. *Political Science & Politics* 4, 773–783.
- Myllyniemi, Sami. 2008. *Mitä kuuluu? Nuorisobarometri 2008*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Niemi, Richard G. ja Sobieszek, Barbara I. 1977. Political Socialization. *Annual Review of Sociology* 3, 209–233.
- Paloheimo, Heikki. 1988. Eduskuntavaalien 1987 kannatussiirtymät. *Politiikka*, 1, 65–77.
- Paloheimo, Heikki. 2005. Puoluevalinnan tilannetekijät. Teoksessa Heikki Paloheimo (toim.), *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Porvoo: WSOY, 202–228.
- Paloheimo, Heikki. 2008. Ideologiat ja ristiriitaulottuvuudet. Teoksessa Heikki Paloheimo ja Tapio Raunio (toim.), *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. Helsinki: WSOY, 27–60.
- Paloheimo, Heikki ja Sundberg, Jan. 2005. Puoluevalinnan perusteet. Teoksessa Heikki Paloheimo (toim.), *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Porvoo: WSOY, 169–201.
- Pesonen, Pertti. 1958. *Valitsijamiesvaalien ylioppilasäänestäjät: Helsingin yliopiston, Teknillisen korkeakoulun ja Kauppakorkeakoulun äänioikeutettujen ylioppilaiden poliittiset kannanotot joulukuussa 1955 ja äänestyskäyttäytyminen 16.–17.1. 1956*. Helsinki: Tammi.
- Stubager, Rune. 2008. Education effects on authoritarian-libertarian values: a question of socialization. *British Journal of Sociology* 59:2, 327–350.
- Stubager, Rune. 2009. Education-based group identity and consciousness in the authoritarian-libertarian value conflict. *European Journal of Political Research* 48:2, 204–233.
- Stubager, Rune. 2010. The development of the education cleavage: Denmark as a critical case. *West European Politics* 33:3, 505–533.
- Suhonen, Pertti. 1975. *Korkeakouluopiskelijoiden poliittinen muutos Suomessa*. Tampere: Tampereen yliopisto. Poliittikan tutkimuksen laitos, tutkimuksia, 41.
- Tajfel, Henri. 1982. Social Psychology of Intergroup Relations, *Annual Review of Psychology* 33, 1–39.
- Van de Werfhorst, Herman ja De Graaf, Nan Dirk 2004. The sources of political orientations in post-industrial society: Social class and education revisited. *British Journal of Sociology* 55:2, 211–235.
- Van der Brug, Wouter ja Van Spanje, Joost. 2009. Immigration, Europe and the 'new' cultural dimension. *European Journal of Political Research* 48:3 309–334.
- Van der Waal, Jeroen, Achterberg, Peter ja Houtman, Dick. 2007. Class is not dead – It has been buried alive: Class voting and cultural voting in postwar Western societies (1956–1990). *Politics & Society* 35:3, 403–426.
- Vartiainen, Vesa ja Kaarninen Mervi. 2013. *Elämää ja taistelua – Tampereen yliopiston ylioppilaskunta ja sen edeltäjät 1925–2010*. Tampere: Tampereen yliopiston ylioppilaskunta.
- Vasemmistoliitto. 2010. Vasemmisto – rikkautta, jolla on arvoa. Vasemmistoliiton eduskuntavaalien 2011 vaaliohjelma. <<http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2011/ohjelma?tunniste=vasvaaliohjelma2010>>.
- Wass, Hanna. 2008. *Generations and Turnout: The Generational Effect in Electoral Participation in Finland*. Helsinki: University of Helsinki, Department of Political Science, Acta Politica 35.
- Weakliem, David L. 2002. The effects of education on political opinions: An international Study. *International Journal of Public Opinion Research* 13:2, 141–157.
- Westinen, Jussi. 2015. Cleavages – Dead and Gone? An analysis of cleavage structure and party choice in contemporary Finland. *Scandinavian Political Studies* 38:3, 277–300.
- Zilliacus, Kim O.K. 2001. New Politics in Finland: The Greens and the Left Wing in the 1990s. *West European Politics*, 24:1, 27–54.